

3. Гончарова Г. О. Система ставлень правоохоронця як предмет психологічного дослідження // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 квіт. 2016 р.). Харків : ХНУВС, 2016. С. 191–192.

4. Бажин Е. Ф., Эткінд А. М. Цветовой тест отношений (ЦТО) : метод. рек. Л. : Ленингр. науч.-исслед. психоневрол. ин-т им. В. М. Бехтерева, 1985. 18 с.

5. Кун М., Макпартленд Т. Тест Куна. Тест «Кто Я?» / модификация Т. В. Румянцевой // Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре : учеб. пособие. СПб. : Речь, 2006. С. 82–103.

Надійшла до редколегії 20.12.2017

ГОНЧАРОВА А. А. ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ОТНОШЕНИЙ КУРСАНТОВ ВУЗОВ МВД ЖЕНСКОГО ПОЛА НА РАЗНЫХ ЭТАПАХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Представлены результаты эмпирического исследования системы отношений курсантов женского пола, которые обучаются в вузе МВД. Для исследования использована методика цветового теста отношений на материале 73 понятий, которые обозначают важные для курсантов объекты и явления социально-профессионального окружения. На основе полученных матриц ранговых позиций понятий построены обобщённые семантические пространства системы отношений девушек-курсанток первого и третьего курсов обучения. Показаны особенности и принципиальные различия систем отношений девушек-курсанток на разных этапах профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *система отношений, отношения личности, курсанты вузов МВД.*

GONCHAROVA G. O. PECULIARITIES OF THE SYSTEM OF RELATIONS OF FEMALE CADETS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS AT DIFFERENT STAGES OF PROFESSIONAL TRAINING

The results of an empirical study of the system of relations of female cadets, which are trained at higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs, have been provided. To accomplish the study, we have used the technique of the color test of relations on the material of 73 concepts, which designate the objects and phenomena of the social and professional environment important for cadets: 1) a block of existential concepts; 2) a block of Ego-concepts; 3) a block of negative concepts; 4) a block of professional and learning-related concepts; 5) a block of emotional concepts; 6) a block of universal and national concepts. On the basis of the obtained matrices of rank positions of the concepts, we have built generalized semantic spaces of the system of relations of female cadets of the first and third years of training.

The dynamics of the changes in relations of female cadets at different training courses has been provided in the form of a comparative table. As criteria for comparison, we have considered the generalized blocks "Attitude to oneself", "Attitude to life", "Attitude to educational and future professional activity", "Attitude to the family". The features and principal differences of the systems of relations of female cadets at different stages of professional training have been demonstrated.

Keywords: *system of relations, personal relations, cadets of higher educational establishments of the Ministry of Internal Affairs.*

УДК [316.62:351.74](477)

О. В. ГОРБАЧОВА,

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6296-736X>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Окреслено проблемні питання змістового наповнення концепту «публічна безпека і порядок», визначено його складові, фактори впливу й форми реалізації. Розкрито ключові психологічні аспекти забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема Національною поліцією України як провідним суб'єктом такої діяльності. Акцентовано два напрями досліджень у цій сфері: психологія безпеки у системі «людина – середовище існування» та психологія суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку.

Ключові слова: *психологія безпеки, публічна безпека і порядок, загроза публічній безпеці і порядку, Національна поліція.*

Horbachova, O.V. (2017), "Psychological aspects of ensuring public safety and order by the National Police of Ukraine" ["Psykhologichni aspekty zabezpechennia publichnoi bezpeky i poriadku Natsionalnoiu politsiieiu Ukrainy"], *Pravo i Bezpeka*, No. 4, pp. 181–187.

Постановка проблеми. Безпека в людському суспільстві сприймається як благо та найвища гуманна цінність. У третьому тисячолітті техногенні катастрофи і природні катаклізми, воєнні конфлікти й терористичні акти, високий рівень злочинності й різкі розбіжності у соціально-економічному становищі населення є актуальними проблемами. Нагальні ризики економічного, політичного, соціального, природного та іншого характеру загрожують публічній безпеці й порядку, а в деяких випадках і національній безпеці держави загалом. Отже, розробка наукового підґрунтя забезпечення публічної безпеки і порядку, яке відповідає викликам сьогодення, є необхідною умовою стабільного існування та поступального розвитку громадянського суспільства в Україні, створення гідних умов і підвищення якості життя її громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення публічної (громадської) безпеки присвячені доробки В. Авер'янова, М. Ануфрієва, О. Бандурки, Ю. Битяка, С. Жили, І. Зозулі, В. Ліпкана, М. Лошицького, О. Копиленка, Д. Мулявки, О. Подоляки, С. Стеценка, В. Фатхутдінова та інших учених. Але основні акценти авторів звернені до аналізу категорій публічної безпеки і порядку як об'єктів правової охорони. Дотепер мало дослідженою і практично не представленою в сучасній спеціальній літературі залишається ця сфера поліцейської діяльності у термінах психології безпеки. Тож вкрай актуальною є потреба у переосмисленні класичних положень щодо сутності й механізмів забезпечення публічної безпеки і порядку в контексті реформаторських змін, яких зазнає система правоохоронних органів, зокрема інститут поліції, а також у вдосконаленні теоретичних положень з урахуванням психологічних чинників, що і визначило мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Поняття публічної безпеки і порядку з'явилося у вітчизняному законодавстві порівняно недавно, із прийняттям закону України «Про Національну поліцію», де визначено, що Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання *публічної безпеки і порядку*. Разом із появою цих «новомодних» термінів породжено проблему їх законодавчого тлумачення й термінологічної уз-

годженості з іншими нормативно-правовими актами (більш як 5000) та Конституцією України, де наразі використовуються усталені юридичні конструкції «громадська безпека» і «громадський порядок». Як зазначає В. Фатхутдінов, «у зв'язку із відсутністю нормативного тлумачення вказаних ключових поліцейських термінів з урахуванням їхньої полісемії виникають розбіжності в розумінні, застосуванні й використанні термінології, що значною мірою ускладнює процеси правозастосування, формує вакуум діяльності поліції» [1]. Отож сучасний стан законодавства у сфері публічної безпеки і порядку потребує уніфікації та гармонізації термінологічного апарату й офіційного визначення понять «публічна безпека» і «публічний порядок». Враховуючи вищевикладене та сучасний стан розвитку законодавчого поля, можна вважати, що наразі ці терміни вживаються законодавцем синонімічно й ототожнюються з прийнятими сьогодні в юридичній термінології конструктами «громадська безпека» та «громадський порядок», хоча, на нашу думку, і мають різне етимологічне значення.

Надалі доцільно зупинитись на визначенні та висвітленні базових понять у термінах психології безпеки. Загалом *психологія безпеки* – це відносно молода галузь психологічної науки, яка вивчає соціопсихологічні явища та процеси, що виникають у ситуації небезпеки. Вона сформувалася на перетині дисциплін: загальної та соціальної психології, психології та психофізіології праці, педагогічної психології, психології розвитку, психотерапії, екстремальної психології, екологічної психології, а також загальної теорії безпеки, соціології, психіатрії, медицини тощо. Предметом психології безпеки є психологічна безпека особистості та соціального середовища. Об'єктом психології безпеки є психічна реальність, особливості визначення якої як об'єкта дослідження обумовлені характером задоволення потреби в безпеці, станом захищеності психіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також характером взаємодії людини із соціальним середовищем [2, с. 125].

Хоча законодавець і вживає у єдиному семантичному полі категорії публічної безпеки і порядку, проте вони не тотожні. *Публічний порядок* у широкому сенсі – це стан суспільних відносин, які складаються у процесі дотримання усіма учасниками встановлених у даному суспільстві правил поведінки, закріплених у

нормах права та неправових формах (моралі, традиціях, звичаях тощо), що забезпечують створення належних умов існування й розвитку особистості, суспільства та держави, тобто забезпечення суспільного спокою у публічній сфері. У вузькому розумінні це – врегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їхнього життя і здоров'я, поважання честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі в окремих сферах життя і побуту. Дотримання публічного порядку є процесом, спрямованим на забезпечення публічної безпеки, а також складовою частиною національної безпеки держави в цілому.

У загальному розумінні безпека (від лат. *securitas*) означає свободу від страху і від ворожого стороннього впливу. Так, М. Зеленков наголошує, що «безпека як стан збереження, надійності припускає підтримку певного балансу між негативною взаємодією на суб'єкт його навколишнього середовища і здатністю суб'єкта подолати цей вплив або власними ресурсами, або за допомогою відповідних спеціально для цього створених органів або механізмів» [3, с. 76]. Отже, *публічна безпека* – це стан захищеності життєво важливих інтересів об'єктів безпеки (особистості, суспільства, держави) від загроз і небезпек соціального, природного або техногенного генезису, а також здатність суб'єктів забезпечення безпеки вживати заходів щодо попередження їх виникнення та усунення негативних наслідків шляхом установлення, реалізації та дотримання правових норм. Відповідно, психологічні аспекти забезпечення публічної безпеки й порядку мають два спрямування: 1) психологія безпеки у системі «людина – середовище існування»; 2) психологія забезпечення публічної безпеки та порядку уповноваженими суб'єктами, зокрема поліцією як провідним із них у цій сфері. Розглянемо їх детальніше.

1. Психологія безпеки у системі «людина – середовище існування». Сьогодні умови існування людини стрімко змінюються, що потребує посилення психологічних ресурсів забезпечення її безпеки. Структуру психології безпеки можна розглядати у двох аспектах: 1) психологічна безпека середовища і 2) психологічна безпека особистості.

Фактор середовища охоплює показники умов середовища життєдіяльності людини (умови проживання в певних географічних зонах, погодні умови, наявність небезпек природного й техногенного характеру). Проте середо-

вище являє собою щось більше, ніж виключно природні умови. Велику роль відіграє соціальний фактор, який традиційно містить макро- (демографічний, економічний, політичний та інші фактори, що впливають на стабільність суспільства в цілому) і мікросоціальні чинники (сім'я, найближче оточення, референтна група тощо, в яких особистість набуває безпосереднього досвіду соціального розвитку, отримує реальні навички адаптації до постійно змінюваних умов навколишньої дійсності). Зміст і ступінь безпеки суспільства і людини знаходяться у прямій залежності від функціонування всіх структур суспільства – економічної, політичної, соціальної, правової. Отже, психологічна безпека середовища – це стан середовища, вільний від загроз природного, соціального або техногенного характеру, що сприяє задоволенню основних потреб людей у процесі їх життєдіяльності та урівноваженості системи «людина – суспільство – держава».

У даному випадку загрозу (небезпеку) можна визначити як ситуацію, в якій присутній фактор (обставина), здатний завдати шкоди, збитків, нещастя, призвести до катастрофи. Зокрема, Є. Ільїн вказує, що під небезпекою мають на увазі як сам шкідливий фактор (джерело небезпеки), так і можливість (ймовірність) звершення в перспективі несприятливого результату для кого-небудь або чого-небудь. Загрози характеризуються потенціалом (кількісною характеристикою), якістю (специфікою впливу на людину), тривалістю, місцем локалізації тощо. Характеристикою та мірою загрози може бути й кількість постраждалих, розмір завданої шкоди (катастрофічний, критичний, значний, помірний, малий) [4, с. 13].

Загалом можна виділити такі види небезпеки: 1) потенційна небезпека – виражається в розумінні індивідом загроз, що виходять від стану об'єктів навколишнього середовища або людей з асоціальною поведінкою, з проявами рис характеру агресивності, жорстокості, грубості тощо; 2) уявна небезпека – розкривається в тому, що реально загроза відсутня, але у конкретної людини створений вигаданий образ небезпечної ситуації та відповідний цьому образу план дій; 3) спровокована небезпека – характеризується віктимною поведінкою жертви; 4) реальна небезпека – виявляється у вигляді об'єктивно існуючої загрози фізичному або психічному здоров'ю людини. Небезпека, таким чином, виступає як властивість системи, що включає в себе потенційні жертви і загрози для них.

Психологічна безпека особистості виявляється в її здатності зберігати стійкість у середовищі

з певними параметрами, в тому числі із психотравмуючими впливами, в опорності деструктивним внутрішнім і зовнішнім впливам. Вона передбачає усвідомлене, рефлексивне і дієве ставлення людини до умов життя, що забезпечує їй відчуття цілісності, конгруентності, рівноваги та розвитку. А це означає, що людина суб'єктивно готова до будь-яких зовнішніх змін, у тому числі й до того, що зміни можуть бути непередбачуваними, а збіг обставин – несприятливим. Отже, це захищеність психіки особистості та її психічного здоров'я.

Л. Заграй окреслює два основних підходи до забезпечення психологічної безпеки особистості, які доповнюють один одного. Згідно з першим стан безпеки можна створити шляхом ліквідації самих джерел небезпеки (звичайно, якщо вони очевидні, тоді проблема зникає сама по собі). У такому випадку особиста безпека людини значною мірою може забезпечуватися впливом зовнішніх сил, наприклад, ефективною роботою суб'єктів забезпечення публічної безпеки, з мінімальною участю самої людини. Згідно з другим підходом особиста безпека людини є результатом подолання нею негативних впливів завдяки психофізіологічним властивостям і особистісним якостям. У такому випадку психологічна безпека є здатністю людини зберігати своє благополуччя (фізичне, психічне, матеріальне тощо) як за наявності негативних впливів, так і за відсутності різних зазіхань ззовні. У такому трактуванні джерела психологічної безпеки особистості воно знаходиться в ній самій, забезпечуючи мобільність реагування на небезпеку в ситуаціях запізнення чи відсутності спеціальної допомоги [5, с. 137].

Отже, рівнева модель психологічної організації безпеки особистості має такий вигляд: перший рівень – оцінка і первинний аналіз навколишньої дійсності за критерієм «небезпечно – безпечно» – відбувається на основі інформаційної обробки психічними процесами (відчуття, почуття, сприймання, мислення тощо); на другому рівні здійснюється вторинна оцінка та аналіз навколишньої дійсності, прогнозування безпечного майбутнього відбивається через особистісні характеристики людини (спрямованість особистості, індивідуальні особливості характеру, світогляд); на третьому рівні відбувається прийняття рішення та реалізація поведінкової моделі на основі соціальних, професійних, психологічних компетенцій у сфері безпеки. Вона забезпечується стабільністю та стійкістю жертви, а також використанням нею таких методів: ухилення, захисту чи знищення джерел небезпеки, загроз і викликів [3, с. 76].

Однією з основних умов збереження психологічної безпеки особистості є розвиток самосвідомості особистості, що включає в себе самопізнання (небезпечний-безпечний тип особистості), самоствавлення (адекватну самооцінку), саморегуляцію (врівноваженість, здатність регулювати емоційний стан). Дана умова є важливою, але недостатньою для дії в екстремальних ситуаціях. Для цього необхідно формувати знання і психологічну компетентність у сфері безпеки. До основних механізмів формування та розвитку психологічної безпеки особистості можна віднести наслідування зразків безпечної поведінки, ідентифікації, соціальної оцінки бажаної поведінки, конформності. Отже, чим вищий рівень визначеності й знань про способи дії, що дозволяють вирішити проблему в умовах загрози, тим вищий рівень психологічної безпеки особистості.

2. *Психологія забезпечення публічної безпеки та порядку працівниками поліції.* Загалом забезпечення публічної безпеки і порядку знаходиться у сфері відання публічної влади і внаслідок свого правового статусу в системі державного правоохоронного механізму МВС України відіграє ключову роль у цій сфері. Законодавством визначено Національну поліцію України центральним органом виконавчої влади, що служить суспільству шляхом надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, а отже, є провідним суб'єктом такої діяльності. Загалом сили органів Національної поліції, які залучаються до забезпечення публічної безпеки і порядку, поділяються на основні та додаткові. До основних сил органів Національної поліції, які беруть участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку, слід віднести службу превентивної діяльності, яка у межах компетенції реалізує державну політику у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, безпеки дорожнього руху, організації роботи дозвільної системи, превентивної та профілактичної діяльності, запобігання і припинення насильства в сім'ї, організовує діяльність спеціальних підрозділів поліції та відділу забезпечення прав людини (відділ дільничних офіцерів поліції; відділ ювенальної превенції; відділ забезпечення публічної безпеки; відділ масових і охоронних заходів; відділ контролю за обігом у сфері дозвільної системи; відділ аналізу та планування спеціальних заходів; відділ забезпечення безпеки дорожнього руху; відділ впровадження системи автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху та аналізу за станом доріг); роти поліції особливого призначення і

підрозділи патрульної служби поліції. До основних сил також слід віднести спеціальні моторизовані військові частини Національної гвардії України. До додаткових сил належать ті підрозділи, для яких завдання із забезпечення публічної безпеки і порядку не є основним, а лише супутнім до компетенції. Це перш за все сили поліції охорони, що мають відповідні повноваження; працівники апаратів МВС, ГУНП, УНП України незалежно від лінії їх роботи; особовий склад вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання.

Основою ефективної реалізації повноважень суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку є їх належне правове регулювання. Водночас своє представницьке місце у цій сфері займають психологічні знання і технології, які сприяють формуванню та вдосконаленню якості правоохоронної діяльності й підвищенню професіоналізму персоналу інституту поліції у цій сфері. Основні труднощі в дослідженні психологічної безпеки полягають у тому, що небезпеки найчастіше приховані, а їх прояв часто виявляється у віддаленому майбутньому або тільки тоді, коли сталася певна подія (нещасний випадок, катастрофа, витік важливої інформації, зростання кількості соціальних хвороб, пограничних станів, порушення психічного здоров'я, злочин тощо). Значить, організація охорони публічного порядку підрозділами Національної поліції – це здійснення комплексу основаних на законі управлінських функцій, спрямованих на забезпечення цілеспрямованої охорони правопорядку, безпеки, захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань.

Основними управлінськими функціями забезпечення публічної безпеки є: інформаційно-аналітична, прогнозування і моделювання, планування, керівництво, контроль, координація діяльності. Відповідно до цих функцій постають певні завдання із забезпечення публічної безпеки і порядку нацполіцією: визначення основних напрямів державної політики забезпечення публічної безпеки і порядку та стратегічне планування; оцінка стану публічної безпеки, інформування керівництва країни, державних органів, громадськості та населення про стан справ у даній сфері; розробка і застосування комплексу оперативних та довготривалих заходів щодо превенції, виявлення й усунення загроз публічної безпеки, локалізації та нейтралізації наслідків їх прояву; постійне вдосконалення та підтримка готовності сил і засобів забезпечення публічної безпеки і порядку; підвищення рівня матеріального й технічного

оснащення сил забезпечення публічної безпеки, а також рівня правової та соціальної захищеності їх працівників тощо. Загалом усі поліцейські повноваження повністю або частково спрямовані на забезпечення публічної безпеки в широкому розумінні цього поняття, тобто створення таких умов, за яких громадяни будуть не тільки захищені від протиправних посягань та інших видів небезпек (стихійних лих, надзвичайних станів тощо), а й зможуть на належному рівні реалізовувати свої права.

З іншого боку, небезпека (як статистична ймовірність настання певних негативних наслідків) та ризик (як суб'єктивне уявлення людини про ймовірність настання небажаних для неї наслідків) – невід'ємні складові професійної діяльності працівників поліції. Виконання службових завдань працівниками поліції у сфері публічної безпеки в більшості випадків пов'язане з людським фактором, тобто з потребами, прагненнями, бажаннями, відчуттями, індивідуальними особливостями громадян – усім, що перебуває у сфері взаємовідносин «людина – людина». Психологічна специфіка пов'язана також із дією таких екстремальних чинників, як: надзвичайний динамізм розвитку подій; дефіцит часу та інформації; невизначеність можливих варіантів зміни обстановки; необхідність у безперервному аналізі потоку неструктурованої чи малоструктурованої інформації; необхідність негайного вирішення завдань, що вимагають нестандартного, творчого підходу; висока відповідальність за наслідки прийнятих рішень; стрес та психічні перевантаження в роботі. Не слід також забувати, що на поліцію покладаються повноваження силового врегулювання найбільш небезпечних антисоціальних виявів порушення публічного порядку шляхом застосування різних засобів примусу, що справляє на усіх суб'єктів конфліктної ситуації, в тому числі й працівників поліції, значний психологічний вплив.

Із цього приводу Д. Александров зазначає, що особиста безпека, а в більш загальному вигляді – рівень та ефективність діяльності працівників поліції в екстремальних ситуаціях, значною мірою залежить від їх психологічної стійкості та психологічної готовності. Психологічна стійкість – активно-дієвий стан особистості, що відображає зміст й умови професійного завдання і виявляється у здатності зберігати стан нормального функціонування психіки, доцільно діяти, незважаючи на перепони. Найвагомими складовими такої здатності є вміння поліцейського за допомогою волі долати негативний вплив емоцій на діяльність, переборювати

страх, нерішучість, а також зберігати самовладання в разі подальшого ускладнення ситуації. Психологічна готовність працівника – це сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан змобілізованості психіки, настрій на найбільш доцільні, активні та рішучі дії в складних чи небезпечних умовах виконання службових обов'язків. Структуру психологічної готовності працівника поліції представляють такі компоненти: 1) мотиваційний – установка на найбільш доцільні, активні та рішучі дії й забезпечення власної безпеки; 2) орієнтаційний – вивчення та усвідомлення умов і особливостей діяльності, способів можливих дій за різних варіантів розвитку ситуації, необхідних для цього властивостей та якостей особистості; 3) оціночний – об'єктивна оцінка ступеня небезпеки ситуації та власної підготовленості для її вирішення, прогнозування можливих результатів, внесення відповідних поправок у план дій; 4) вольовий – самоконтроль, самомобілізація та керування своєю поведінкою, саморегуляція; 5) операціональний – вміння та навички реалізовувати професійні дії [6].

За наявності зазначених компонентів працівник у змозі налаштуватися на відповідну поведінку, аби забезпечити виконання дій, необхідних для досягнення поставленої мети; створити умови для виконання завдання (здобути відсутню інформацію, провести тренування, змоделювати схеми можливого розвитку подій); слідкувати за динамікою ситуації, оцінювати адекватність своєї поведінки, модель якої була побудована раніше, прагнути реалізувати оптимальні методи й засоби досягнення мети; свідомо керувати своїми емоційними станами й поведінкою тощо. Достатня розвиненість усіх компонентів та їх цілісна єдність слугують показником високого рівня психологічної готовності працівника поліції до професійних завдань і відповідає поняттю «професіоналізм». Відсутність одного чи кількох компонентів або їх недостатня розвиненість вказують на ймовірність чинників ризику, зокрема стосовно особистої безпеки.

Таким чином, психологічний супровід і вдосконалення діяльності працівників поліції виражається не тільки у вигляді *надбавки її*

ефективності (знання форм, методів і засобів професійної психології, змісту, завдань та сфери застосування спеціальних психологічних знань у процесі виконання завдань з охорони публічного порядку, психологічних технологій та закономірностей професійного спілкування у психологічно складних і напружених ситуаціях забезпечення публічної безпеки, методичних засад і технік підтримання особистої безпеки тощо), а й у вигляді *розвитку особистості її суб'єкта* (самовдосконалення й розвитку професійно значущих якостей, вміння планувати та здійснювати професійну діяльність з охорони публічного порядку, володіти методами візуальної психодіагностики, навичками діагностики поведінки особи, яка знаходиться у небезпечному або зміненому стані, прийомами психологічного впливу та навичками взаємодії при спілкуванні з об'єктами професійної діяльності тощо). Перший напрям спрямований на створення належних психологічних умов діяльності інституту поліції, його підрозділів, служб та персоналу, забезпечення ефективного використання наявних сил і засобів. Другий напрям поширюється на сферу особистості працівника поліції.

Висновки і перспективи подальших розвідок. За таких обставин особливої актуальності набуває завдання удосконалення психологічного забезпечення діяльності інституту поліції. Подальший аналіз практики діяльності Національної поліції, її окремих підрозділів і працівників, діяльність яких, зокрема, спрямована на забезпечення публічної безпеки і порядку, вивчення впливу умов професійного середовища на їхню психіку з урахуванням специфіки окремих напрямів правоохоронної діяльності дозволить створити психограми та сформулювати належні професійно важливі вимоги до працівників поліції в нових умовах змісту їх професійної діяльності, удосконалити методологію й методи їх психологічної підготовки, оптимізувати механізм виявлення та профілактики психічних захворювань, визначити ефективні шляхи професійної мотивації й підвищення рівня відповідальності при командній формі організації охорони порядку і безпеки на закріпленій ділянці тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Фатхутдінов В. Г. Частотність операціоналізації та контекстуальність використання терміна «публічна безпека» в Законі України «Про Національну поліцію України» // GOAL. Глобальна організація союзницького лідерства : сайт. URL: <http://goal-int.org/chastotnist-operacionalizacii-ta-kontekstualnist-vikoristannya-termynu-publichna-bezpeka-v-zakoni-ukraini-pro-nacionalnu-policiyu-ukraini/> (дата звернення: 20.10.2017).
2. Дектярьова Т. В. Етимологія та сутність поняття «психологія безпеки». *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2012. Вип. 12. С. 121–126.
3. Ефимова Н. С., Литвинова А. В. Социальная психология : учеб. для бакалавров. М. : Юрайт, 2017. 442 с.
4. Ильин Е. П. Психология риска. СПб. : Питер, 2012. 267 с.

5. Заграй Л. Д. Практики соціально-психологічного захисту особистості в умовах ризиків і небезпек. *Психологічні перспективи*. 2015. Вип. 26. С. 133–142. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppst_2015_26_14 (дата звернення: 20.10.2017).

6. Александров Д. О. Напрями та форми забезпечення особистої безпеки працівників правоохоронних органів // Westudents : сайт. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/81624-2-napryami-ta-formi-zabezpechennya-osobisto-bezpeki-pratsvnikv-pravoohoronnih-organv.html> (дата звернення: 20.10.2017).

Надійшла до редколегії 25.11.2017

ГОРБАЧЕВА О. В. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПУБЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ПОРЯДКА НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИЕЙ УКРАИНЫ

Очерчены проблемные вопросы содержательного наполнения концепта «публичная безопасность и порядок», определены его составляющие, факторы влияния и формы реализации. Раскрыты ключевые психологические аспекты обеспечения публичной безопасности и порядка, в частности Национальной полицией Украины как ведущим субъектом такой деятельности. Акцентированы два направления исследований в этой сфере: психология безопасности в системе «человек – среда обитания» и психология субъектов обеспечения публичной безопасности и порядка.

Ключевые слова: психология безопасности, публичная безопасность и порядок, угроза публичной безопасности и порядку, Национальная полиция.

HORBACHOVA O. V. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ENSURING PUBLIC SAFETY AND ORDER BY THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

The problematic issues of the content of the concept of “public safety and order” have been outlined. It has been stressed that nowadays these concepts are not widespread in legal terminology, and the legislator simultaneously uses both concepts without demarcating them, which leads to the collision in the field of ensuring public safety and order.

Components, factors of influence and forms of ensuring public safety and order have been considered. Public safety has been defined as the state of protection of vital interests of security objects (a person, society, country) from the threats and dangers of social, natural or man-made genesis, as well as the ability of security entities to take measures to prevent their occurrence and to eliminate negative consequences by the way of the establishment, implementation and observance of legal norms. The key psychological aspects of ensuring public safety and order have been revealed, in particular, by the National Police of Ukraine as the leading subject of such an activity.

Two areas of research in this field have been emphasized: psychology of safety in the system of “man – environment” and psychology of ensuring public safety and order by police officers. In the first case, the object of the study is the psychological factors that influence the process and the result of human activities associated with the danger, in the second – the psychological support of the activities of the subjects of public safety.

It has been concluded that the task of improving the psychological provision of the activities of the police institution in the context of new challenges and tasks of the department’s reform acquires a special urgency. This requires a thorough analysis of the practice of the National Police activities, its certain units and officers, whose activities, in particular, are aimed at ensuring public safety and order, studying the impact of the conditions of the professional environment on the psyche of police officers, taking into account the specifics of certain areas of law enforcement activity.

Keywords: psychology of safety, public safety and order, threat to public safety and order, National Police.

УДК 159.9

Я. В. КОСТЕНКО,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0687-7041>

ПРОФЕСІОГРАМА ПРАЦІВНИКА ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Викладено результати досліджень щодо створення професіограми працівника підрозділів ювенальної превенції в контексті успішного оволодіння професією та подальшого професійного розвитку. Визначено, що професіографічне дослідження є соціально мінливим і мало вивченим напрямком у діяльності працівників поліції, а його розвиток в умовах трансформаційного суспільства є значним внеском у вдосконалення професійної діяльності співробітників поліції, в систему відбору й підбору кадрів.